

158. löggjafarþing 2026–2027.

Þingskjal x — x. mál.

Stjórnarfrumvarp.

Frumvarp til laga

um breytingu á lögum um vegabréf, nr. 136/1998 (útgáfa persónuskilríkja).

Frá dómsmálaráðherra.

1. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 1. gr. laganna:

- a. Við 1. mgr. bætist: og skal það teljast gild persónuskilríki til auðkenningar handhafa þess.
- b. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Réttur til vegabréfs*.

2. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 2. gr. laganna:

- a. 2. mgr. verður svohljóðandi:
Þjóðskrá Íslands er heimilt að gefa út neyðarvegabréf þegar sérstaklega stendur á.
- b. Við ákvæðið bætist ný 7. mgr. sem orðast svo:
Þrátt fyrir ákvæði 3. og 4. mgr. skal Þjóðskrá Íslands teljast ábyrgðaraðili allrar vinnslu persónuupplýsinga í tengslum við útgáfu vegabréfa samkvæmt ákvæðum laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga.
- c. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Utgefandi vegabréfa*.

3. gr.

3. gr. laganna orðast svo, ásamt fyrirsögn:

Umsókn um vegabréf.

Umsækjandi um vegabréf skal við framlagningu umsóknar sanna á sér deili og ríkisfang hans með því að veita þær upplýsingar og afhenda þau gögn sem Þjóðskrá Íslands telur nauðsynleg.

Tekin skal stafræn mynd og fingraför af umsækjanda sem varðveitt skulu í vegabréfinu. Umsækjandi skal jafnframt leggja fram önnur nauðsynleg gögn.

Áður en Þjóðskrá Íslands afhendir umsækjanda vegabréf ber umsækjanda, sem áður hefur fengið vegabréf sem er enn í gildi, að afhenda stofnuninni eldra vegabréf til ógildingar.

4. gr.

Á eftir 3. gr. laganna kemur ný grein, 3. gr. a, ásamt fyrirsögn, svohljóðandi:

Söfnun og varðveisla lífkennaupplýsinga.

Einungis þeim sem hafa til þess viðeigandi færni og sérstakt leyfi Þjóðskrár Íslands skal heimilt að safna lífkennaupplýsingum umsækjanda um vegabréf samkvæmt lögum þessum. Við söfnun lífkennaupplýsinga skal gæta réttinda umsækjanda í samræmi við grunnreglur mannréttindasáttmála Evrópu og samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, þannig að hann haldi virðingu sinni þótt erfiðleikar komi upp við söfnun upplýsinganna.

Gæta skal ýtrustu öryggiskrafna við varðveislu lífkennaupplýsinga sem hefur verið safnað samkvæmt lögum þessum.

5. gr.

Fyrirsögn 4. gr. laganna orðast svo: *Útgáfa vegabréfs fyrir ósjálfráða einstakling.*

6. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 5. gr. laganna:

a. 2. mgr. orðast svo:

Þjóðskrá Íslands er heimilt að afla upplýsinga skv. 1. mgr. frá lögreglu og öðrum stjórnvöldum.

b. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Synjun útgáfu vegabréfs.*

7. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 6. gr. laganna:

a. 3. mgr. orðast svo:

Þjóðskrá Íslands er heimilt að gefa út vegabréf með skemmri gildistíma en mælt er fyrir um í 2. mgr. ef ákvæði 2. mgr. 5. gr. eiga við eða ef ætla má að handhafi hafi misfarið með vegabréf. Sömu heimild má beita hafi handhafi glatað vegabréfi. Að jafnaði skal vegabréf sem hefur glatast gefið út til sama tíma og fyrra vegabréf.

b. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Gildistími.*

8. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 7. gr. laganna:

a. Við 1. mgr. bætist nýr stafliður, d-liður, og breytist röð annarra stafliða samkvæmt því, svohljóðandi: vegabréf er ekki sótt innan sex mánaða frá útgáfu þess.

b. Við bætist ný málsgrein, svohljóðandi:

Handhafa vegabréfs er skylt að verða við kröfu Þjóðskrár Íslands um afhendingu vegabréfs sem er afturkallað skv. 1. og 2. mgr. Ef ekki er orðið við þeirri kröfu skal vegabréf skráð glatað í skilríkjaskrá skv. 8. gr.

c. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Afturköllun.*

9. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 8. gr. laganna:

a. Við bætist ný málsgrein, svohljóðandi:

Þjóðskrá Íslands skal halda sérstaka og aðskilda skrá yfir númer vegabréfa og hvort þau eru í gildi eða ekki og veita almenningi aðgang að henni í því skyni að staðreyna gildi þeirra. Aðgangurinn skal vera með þeim hætti að eingöngu skal unnt að slá inn númer vegabréfs og fá annaðhvort jákvæða eða neikvæða svörun um gildi þess.

b. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Skilríkjaskrá.*

10. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 9. gr. laganna:

a. Við bætist nýr málslíður, svohljóðandi: Vegabréfi sem hefur eyðilagst skal skila til Þjóðskrár Íslands eða á afgreiðslustað.

b. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Varðveisla vegabréfs.*

11. gr.

Fyrirsögn 10. gr. laganna orðast svo: *Refsiákvæði*.

12. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 11. gr. laganna:

- a. d-liður verður svohljóðandi: framkvæmd við útgáfu neyðarvegabréfa.
- b. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: *Reglugerðarheimild*.

13. gr.

Fyrirsögn 12. gr. laganna orðast svo: *Gildistaka*.

14. gr.

Lög þessi taka þegar gildi.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Frumvarpið er samið í dómsmálaráðuneytinu í samráði við Þjóðskrá Íslands. Með því er kveðið á um breytingar á lögum um vegabréf, nr. 136/1998, í því skyni að samræma lögin við nýleg lög um nafnskírteini, nr. 55/2023.

Hér á landi annast Þjóðskrá Íslands útgáfu vegabréfa á grundvelli laga um vegabréf, en embætti sýslumanna hafa jafnframt gegnt veigamiklu hlutverki við framkvæmd laganna, svo sem í umsóknarferlinu. Útlendingastofnun gefur út vegabréf fyrir útlendinga og ríkisfangslausa en utanríkisráðuneytið annast útgáfu diplómískra vegabréfa og þjónustuvegabréfa. Vegabréf eru ein af mikilvægustu opinberu skilríkjum sem stjórnvöld gefa út og gegna lykilhlutverki bæði sem persónuskilríki og sem ferðaskilríki. Útgáfa vegabréfs felur í sér staðfestingu á auðkenni og ríkisfangi handhafa þess og tryggir þar með áreiðanlega sönnun á persónu viðkomandi gagnvart stjórnvöldum, fyrirtækjum og öðrum aðilum, jafnt innan lands sem erlendis. Sem ferðaskilríki eru vegabréf grundvallarforsenda alþjóðlegra ferðalaga og landamæraeftirlits. Vegabréf gera stjórnvöldum kleift að sannreyna auðkenni ferðamanna og stuðla að öryggi, lögmætri för einstaklinga yfir landamæri og framkvæmd alþjóðlegra skuldbindinga, m.a. á sviði landamæra og innflytjendamála. Áreiðanleiki og öryggi vegabréfa eru því afar mikilvægir þættir í vernd persónuupplýsinga, baráttu gegn fölsunum og misnotkun skilríkja en einnig liður í að tryggja traust milli ríkja um auðkenningu einstaklinga. Traust og örugg stjórnsýsla og skýrar reglur um útgáfu, notkun og varðveislu vegabréfa eru því mikilvægir liðir í að tryggja öryggi einstaklinga og almannahagsmuni.

Lög um vegabréf eru frá árinu 1998 og hefur þeim verið breytt nokkrum sinnum, síðast með breytingalögum sem samþykkt voru á Alþingi árið 2017. Engin breyting hefur orðið á lögnum frá þeim tíma en nokkur þróun hefur orðið í útgáfu skilríkja hér á landi, m.a. með nýjum nafnskírteinum sem gefin eru út af Þjóðskrá Íslands á grundvelli laga um nafnskírteini, nr. 55/2023. Nafnskírteini eru nú einnig mikilvæg persónuskilríki sem jafnframt má framvísa sem ferðaskilríkjum á Evrópska efnahagssvæðinu. Mikilvægt er að samræmi sé á milli þeirra laga sem varða útgáfu persónuskilríkja og ferðaskilríkja hér á landi, þ.e. vegabréfa og nafnskírteina.

2. Tilefni og nauðsyn lagasetningar.

Tilefni þess að ákveðið var að ráðast í endurskoðun á lögum um vegabréf, nr. 136/1998, er eins og áður segir það að í júní 2023 voru samþykkt á Alþingi ný lög um nafnskírteini, nr. 55/2023. Með þeim lögum var lagður grunnur að útgáfu nýrra nafnskírteina sem standast þær kröfur sem gerðar eru til öruggra persónuskilríkja, m.a. samkvæmt þágildandi reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2019/1157. Við samningu frumvarps til nýrra laga um nafnskírteini var m.a. horft til ákvæða laga um vegabréf, nr. 136/1998. Frá því að lög um vegabréf voru samþykkt á Alþingi árið 1998 hefur ýmis þróun átt sér stað, má sem dæmi nefna auknar kröfur sem gerðar eru í lögum um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018. Þá hefur framkvæmdin leitt í ljós að lagfæra þarf nokkur ákvæði. Við samningu frumvarps til nýrra laga um nafnskírteini var tekið mið af því sem betur þykir mega fara í lögum um vegabréf, en fyrir liggur að lagfæring á ákvæðum í síðarnefndu lögunum stendur eftir. Mikilvægt er að samræmi sé á milli þeirra laga sem varða útgáfu persónuskilríkja hér á landi, þ.e. vegabréfa og nafnskírteina, og þykir því tímabært að leggja til nokkrar breytingar á lögum um vegabréf með það fyrir augum.

Markmiðið með frumvarpi þessu er því leggja til nokkrar breytingar á lögum um vegabréf, nr. 136/1998, til að gæta samræmis við lög um nafnskírteini, nr. 55/2023, og svo lögin verði í takt við þær tækninýjungar og þá þróun sem hafa átt sér stað á undanförunum árum. Að óbreyttu yrðu lögin um vegabréf ekki í samræmi við lög um nafnskírteini sem væri óheppilegt með hliðsjón af því að um mikilvæg persónuskilríki er að ræða sem jafnframt eru ferðaskilríki. Jafnframt skortir styrkari stoð undir tiltekin ákvæði við framkvæmd Þjóðskrár Íslands við útgáfu vegabréfa.

Þegar til framtíðar er litið kann að vera hagkvæmt að sameina lög um nafnskírteini og lög um vegabréf í einn lagabálk en slík ráðstöfun þarfnast frekari skoðunar og tekur lengri tíma og hugnast því ekki að svo stöddu. Nú liggja fyrir þeir möguleikar að annaðhvort semja ný lög um vegabréf eða leggja til þarfar breytingar á ákvæðum gildandi laga. Síðarnefnda leiðin hefur verið valin og hefur frumvarp þetta að geyma breytingar sem taka mið af því vali.

3. Meginefni frumvarpsins.

Í frumvarpinu eru lagðar til nokkrar breytingar á lögum um vegabréf, nr. 136/1998. Annars vegar eru lagðar til breytingar á ákvæðum sem eru til þess fallnar að ná betra samræmi við lög um nafnskírteini, nr. 55/2023, og hins vegar er lagt til að við hverja grein laganna verði bætt sambærilegri fyrirsögn og í lögum um nafnskírteini, en þær breytingar eru eingöngu til skýrleika. Verða síðarnefndu breytingarnar því hvorki raktar sérstaklega né útlistaðar í athugasemdum við einstaka greinar.

Breytingar sem lagðar eru til í frumvarpi þessu snúa í fyrsta lagi að umsókn og útgáfu vegabréfa. Lagt er til að skerpa á skyldu umsækjenda til að veita nauðsynlegar upplýsingar með umsókn og leggja fram gögn til að staðreyna deili og ríkisfang. Þá verði kveðið skýrar á um töku fingrafara og stafrænnar myndar við umsókn, í samræmi við alþjóðlega staðla. Sú krafa að taka fingraför af umsækjanda um vegabréf leiðir af reglugerð ráðsins (EB) nr. 2252/2004, frá 13. desember 2004, um staðla um öryggisþætti og lífkenni í vegabréfum og ferðaskilríkjum sem aðildarríkin gefa út, og er því ekki um val að ræða. Er því lagt til að reglugerðarheimild í gildandi lögum fyrir ráðherra til að ákveða að fingraför geti fylgt umsókn verði felld brott þar sem sú ákvörðun er ekki í höndum ráðherra heldur ræðst af skyldum sem leiða af alþjóðlegu samstarfi. Jafnframt er lagt til að umsækjanda verði skylt að afhenda áður útgefið gilt vegabréf til ógildingar þegar sótt er um nýtt vegabréf.

Í öðru lagi snúa breytingarnar að meðferð og öryggi persónu- og lífkennaupplýsinga. Lagt er til að lögfestar verði skýrar reglur um söfnun og varðveislu lífkennaupplýsinga, þar á meðal um hverjir mega sinna söfnun þeirra og þær öryggiskröfur sem gilda um varðveislu þeirra. Jafnframt verði tryggt að við söfnun upplýsinganna sé gætt að réttindum og virðingu umsækjenda.

Í þriðja lagi snúa breytingarnar að gildi, afturköllun og meðferð vegabréfa. Lagt er til að hnykkt verði á gildi vegabréfa sem persónuskilríki og að lögfest verði framkvæmd um undanþágur frá almennum gildistíma vegabréfa. Þá verði heimilt að afturkalla vegabréf sem ekki hefur verið sótt innan tiltekins tíma og kveðið á um skyldu handhafa til að skila afturkölluðu eða eyðilögðu vegabréfi.

Í fjórða lagi snúa breytingarnar að skráningu og upplýsingagjöf um gildi vegabréfa. Lagt er til að Þjóðskrá Íslands haldi sérstaka skrá yfir númer vegabréfa og hvort þau séu í gildi og að almenningi verði veittur aðgangur að skránni í því skyni að unnt sé að staðreyna gildi vegabréfa.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

Með frumvarpinu er leitast við að samræma betur lög um vegabréf, nr. 136/1998, og lög um nafnskírteini, nr. 55/2023, því mikilvægt er að sambærilegar reglur gildi um útgáfu mikilvægra persónuskilríkja sem jafnframt eru ferðaskilríki. Þrátt fyrir viðleitni til að samræma lagabálkana ber að geta þess að ekki liggja sömu alþjóðlegu skuldbindingarnar að baki þeim. Nafnskírteini sem gefin eru út á grundvelli laga um nafnskírteini þurfa að uppfylla skilyrði reglugerðar Evrópusambandsins um aukið öryggi persónuskilríkja og dvalarleyfisskírteina, nú reglugerð (ESB) 2025/1208 sem leysti af hólmi reglugerð sama efnis nr. 2019/1157. Þátttaka Íslands í samstarfi ríkja á sviði vegabréfamála fer fyrst og fremst fram á vettvangi Alþjóðaflugmálastofnunarinnar sem Ísland á aðild að. Alþjóðaflugmálastofnunin setur staðla fyrir vegabréf sem Ísland þarf að framfylgja. Íslensk vegabréf eru gefin út í samræmi við þá staðla og birtast þær kröfur, svo sem varðandi form, tækni- og öryggisþætti, bæði í lögum um vegabréf og reglugerð um íslensk vegabréf.

Í frumvarpinu er ákvæði þess efnis að við söfnun lífkennaupplýsinga skuli gæta réttinda einstaklinga í samræmi við grunnreglur mannréttindasáttmála Evrópu og samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, þannig að einstaklingarnir haldi virðingu sinni þótt erfiðleikar komi upp við söfnun upplýsinganna. Með ákvæðinu er mælt fyrir um ráðstafanir til að tryggja enn betur persónuvernd umsækjanda um vegabréf við söfnun og varðveislu lífkennaupplýsinga. Er með því horft til persónuverndarlöggjafar en jafnframt til réttarins til friðhelgi einkalífs skv. 71. gr. stjórnarskrárinnar og 8. gr. mannréttindasáttmála Evrópu. Með frumvarpi þessu er því talið að gætt sé að samræmi við stjórnarskrána og alþjóðlegar skuldbindingar Íslands.

5. Samráð. (Þessi kafli fullskrifast að loknu samráði í samráðsgátt.)

Frumvarpið var samið í dómsmálaráðuneytinu í samráði við Þjóðskrá Íslands. Þá var haft samráð við utanríkisráðuneytið um fyrirhugaða lagasetningu, einkum til að afla sjónarmiða sem snúa að aðkomu sendiráða og ræðismanna á útgáfu vegabréfa og svonefndra neyðarvegabréfa.

Áform um fyrirhugaða lagasetningu voru fyrst kynnt til umsagnar í samráðsgátt stjórnvalda (mál nr. S-150/2024) frá 16. júlí til 13. ágúst 2024 og barst þá ein umsögn um áformin. Áform voru kynnt á ný til umsagnar í samráðsgátt stjórnvalda á vefnum Ísland.is frá 23. júlí til 7. ágúst 2026 (mál nr. S-142/2026).

Samráði við helstu haghafa, sem eru handhafar vegabréfa, var því háttað þannig að kynna drög að frumvarpinu til umsagnar í samráðsgátt stjórnvalda á vefnum Ísland.is frá dd.mm. til dd.mm (mál nr. S-....)

Hverja snertir frumvarpið fyrst og fremst?

Hvernig var samráði háttað við hagsmunaaðila og almenning ef slíkt samráð fór fram?

Faglegt samráð milli ráðuneyta. Hefur það farið fram og að hvaða marki?

Skýringar ef samráð hefur ekki átt sér stað.

Athuga að greina frá aðalatriðum. Niðurstöður samráðs í löngu máli eiga heima í sérstöku samantektarskjali sem birt er í samráðsgátt þegar málinu er lokað.

Kaflinn er í vinnslu.

6. Mat á áhrifum.

Afleiðingar af samþykkt frumvarps fyrir almannahagsmuni og helstu hagsmunaaðila.

Ahrif á stjórnsýslu ríkisins og sveitarfélaga.

Fjárhagsmat.

Mat á jafnréttisáhrifum.

Talið er að frumvarpið, verði það að lögum, hafi jöfn áhrif á kynin þar sem um einföldun á afgreiðslu vegabréfa er að ræða.

Mat á áhrifum á persónuvernd.

Endursögn þess sértæka mats á áhrifum sem farið hefur fram.

Rökstutt hvers vegna ávinningur af samþykkt frumvarpsins sé meiri en hugsanleg neikvæð eða íþyngjandi áhrif þess.

Kaflinn er í vinnslu.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Lagt er til að við 1. mgr. bætist sambærilegt ákvæði og í 1. gr. laga um nafnskírteini um að vegabréf teljist gilt persónuskilríki til auðkenningar handhafa þess. Ekki hefur legið neinn vafi á gildi vegabréfa til auðkenningar handhafa hingað til en sjálfsagt þykir að geta þess í lögunum líkt og gert er í lögum um nafnskírteini. Með þessari breytingu er skerpt á þeirri staðreynd að vegabréf, líkt og nafnskírteini, teljast til löggiltra skilríkja sem eru fullnægjandi til sönnunar á persónu handhafa.

Um 2. gr.

Í a-lið er lögð til sú breyting að Þjóðskrá Íslands fari með útgáfu neyðarvegabréfa, enda eru þau almennt gefin út til Íslendinga. Þjóðskrá er útgefandi almennra vegabréfa til íslenskra ríkisborgara og því þykir eðlilegt að ábyrgð á útgáfu þeirra liggi hjá stofnuninni. Þá býr Þjóðskrá Íslands ein stofnana yfir öllum nauðsynlegum upplýsingum sem þarf til að kanna hvort skilyrði til útgáfu neyðarvegabréfs séu uppfyllt. Þessi breyting mun ekki hafa áhrif á framkvæmd útgáfunnar og gert er ráð fyrir að utanríkisþjónustan haldi áfram að taka við umsóknum og fylla út neyðarvegabréf í umboði Þjóðskrár. Þá er lagt til að breytingar verði gerðar á nafni skilríkisins þannig að það heiti neyðarvegabréf í stað vegabréfs til bráðabirgða. Það er gert til að gæta samræmis við framkvæmd, en þessi tegund vegabréfa hefur heitið neyðarvegabréf á kápu í mörg ár og í alþjóðlegum stöðlum er þessi tegund kölluð neyðarvegabréf.

Í b-lið er lagt til að skerpt verði á ábyrgðarskyldu Þjóðskrár Íslands með hliðsjón af lögum um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018. Samkvæmt ákvæðum þeirra laga telst ábyrgðaraðili vinnslu persónuupplýsinga vera sá sem ákveður, einn eða í samvinnu við aðra, tilgang og aðferðir við vinnslu persónuupplýsinga. Með hliðsjón af ákvæðum 3. og 4. mgr. 2. gr. laganna er áréttað í nýrri 7. mgr. að Þjóðskrá Íslands beri ábyrgð á vinnslu persónuupplýsinga í tengslum við útgáfu vegabréfa. Í því felst að ef öðrum en Þjóðskrá Íslands eru falin ákveðin verkefni við útgáfu vegabréfa skal viðkomandi taka við fyrirmælum Þjóðskrár Íslands um allt það sem heyrir undir ákvæði laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga. Þykir þetta mikilvægt til að tryggja örugga vinnslu persónuupplýsinga og öryggi og gæði við útgáfu vegabréfa.

Um 3. gr.

Lögð er til ný 3. gr. laganna en nokkuð efnislega samhljóða. Í 1. mgr. er að finna efnislega sambærilegt ákvæði og í núgildandi lögum um skyldu umsækjanda um vegabréf til að sanna á sér deili og ríkisfang sitt. Aftur á móti er lagt til að ákvæðið verði orðað með hliðsjón af sambærilegri skyldu umsækjanda um nafnskirteini, sem kveðið er á um í 1. mgr. 3. gr. laga um nafnskirteini, þannig að Þjóðskrá Íslands geti kallað eftir þeim upplýsingum sem stofnunin telur nauðsynlegar til að umsækjandi sanni á sér deili og ríkisfang sitt. Ákvæðinu er ætlað að veita Þjóðskrá Íslands ákveðið svigrúm til mats á því hvaða upplýsingar og gögn eru nauðsynleg í þessum tilgangi.

Í því samhengi má nefna sem dæmi að nokkuð hefur borið á því að íslenskir ríkisborgarar, sem fæddir eru erlendis og hafa aldrei átt lögheimili hér á landi, sækji um vegabréf þrátt fyrir að hafa misst íslenskan ríkisborgararétt á grundvelli 12. gr. laga um íslenskan ríkisborgararétt, nr. 100/1952. Hið sama á við um einstaklinga sem misstu íslenskan ríkisborgararétt vegna þess að þeir tóku upp annað ríkisfang áður en tvöfalt ríkisfang var heimilað samkvæmt lögum. Því er mikilvægt að Þjóðskrá Íslands geti kallað eftir nauðsynlegum upplýsingum til að tryggja að umsækjandi hafi íslenskt ríkisfang og að skilyrði til útgáfu vegabréfs séu uppfyllt.

Þá eru lagðar til breytingar sem lúta að 2. og 3. mgr. 3. gr. laganna, annars vegar varðandi heimild umsækjanda til að leggja fram sjálfur stafræna mynd með umsókn um vegabréf og hins vegar varðandi fingraför. Í núgildandi ákvæði 2. mgr. 3. gr. er heimild fyrir umsækjanda um vegabréf til að leggja fram sjálfur með umsókn sinni stafræna mynd sem uppfyllir kröfur sem gerðar eru til stafrænna mynda í vegabréfum. Hér er lagt til að sú heimild verði felld brott úr lögnum og henni bætt við reglugerð um vegabréf í staðinn, eins og gert er í lögum og reglugerð um nafnskirteini. Ástæðan er ekki sú að til standi að afnema heimildina heldur þykir rétt að binda hana ekki í lög þar sem hröð þróun hefur orðið í möguleikum á fölsunum andlitsmynda. Með því að heimildin sé útfærð frekar í reglugerð en í lögum er unnt að bregðast hratt við ef alþjóðlegar kröfur breytast. Auk þess hefur sú nálgun verið viðhöfð að hafa lögin þannig úr garði gerð að þau sé almennt ekki of tæknilega bindandi heldur er ákjósanlegra að tæknileg atriði séu útfærð í reglugerð, svo sem með vísun í staðla eða annað regluverk.

Lagt er til að 3. mgr. 3. gr. laganna, um heimild ráðherra til að ákveða með reglugerð að fingraför verði skönnuð og varðveitt í vegabréfinu, verði felld brott. Í staðinn er lagt til að 2. mgr. 3. gr. frumvarpsins kveði á um að taka skuli stafræna mynd og fingraför af umsækjanda um vegabréf. Breytingunni er ætlað að endurspegla þá þróun sem hefur orðið í alþjóðlegum stöðlum um útgáfu vegabréfa en nú er ekki lengur valkvætt hvort fingraför megi fylgja umsókn um vegabréf heldur er um afdráttarlausa skyldu að ræða.

Lagt er auk þess til að ný 3. mgr. mæli fyrir um að áður en Þjóðskrá Íslands afhendir umsækjanda vegabréf beri umsækjanda, sem áður hefur fengið vegabréf sem er enn í gildi, að

afhenda stofnuninni eldra vegabréf til ógildingar. Er ákvæðinu ætlað að endurspegla þá reglu að ekki er gert ráð fyrir að handhafi vegabréfs hafi fleiri en eitt gilt vegabréf til umráða á hverjum tíma.

Um 4. gr.

Hér er lagt til að við lögin verði bætt nýju ákvæði, 3. gr. a, þar sem kveðið verði á um söfnun og varðveislu lífkennaupplýsinga með sama hætti í lögum um vegabréf og í 4. gr. laga um nafnskírteini, en ákvæðinu er ætlað að tryggja persónuvernd umsækjenda um vegabréf. Ákvæðin eru samhljóða fyrir utan seinni hluta 2. mgr. en kröfur til lífkennatöku fyrir vegabréf eru ekki þær sömu og fyrir nafnskírteini samkvæmt reglugerð 2252/2004/EB sem birt var í C-deild Stjórnartíðinda 28. október 2005.

Í 1. mgr. er leitast við að tryggja samræmi, öryggi og gæði við öflun lífkennaupplýsinga og að í framkvæmd sé borin virðing fyrir hlutaðeigandi einstaklingum. Þá er áréttað að við söfnun lífkennaupplýsinga skuli gæta réttinda umsækjanda í samræmi við grunnreglur mannréttindasáttmála Evrópu og samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, þannig að hann haldi virðingu sinni þótt erfiðleikar komi upp við söfnun upplýsinganna. Ákvæði 1. mgr. er í samræmi við b-lið 2. gr. frumvarpsins sem kveður á um ábyrgðarskyldu Þjóðskrár Íslands hvað varðar vinnslu persónuupplýsinga í tengslum við útgáfu vegabréfa.

Í 2. mgr. er áréttað að gæta skuli ýtrustu öryggiskrafna við varðveislu lífkennaupplýsinga sem hefur verið safnað samkvæmt lögum þessum.

Um 5. gr.

Ákvæðið þarfnast ekki skýringar.

Um 6. gr.

Lögð er til breyting á 2. mgr. 5. gr. laganna. Við samningu frumvarps til laga um nafnskírteini var horft til 5. gr. laga um vegabréf varðandi hvenær skuli, sbr. 1. mgr., eða sé heimilt að synja umsókn um nafnskírteini, sbr. 2. mgr. Í athugasemd við 6. gr. frumvarps til laga um nafnskírteini kemur fram að þegar lög um vegabréf voru sett hafi útgáfa vegabréfa verið í höndum ríkislögreglustjóra en sé nú í höndum Þjóðskrár Íslands. Samkvæmt upplýsingum frá stofnuninni hafi heimildinni ekki verið beitt í framkvæmd og verði að telja nokkrum vafa undirorpið að stofnunin hafi forsendur til að meta hvenær skuli beita henni. Þá var litið til þess að ef hætta þyki á að maður reyni að komast undan refsíábyrgð eða fullnustu refsingar séu fyrir hendi heimildir til handa ákærvaldinu til að leggja fyrir dómara kröfu um að viðkomandi verði úrskurðaður í farbann skv. 100. gr., sbr. b-lið 1. mgr. 95. gr. laga um meðferð sakamála, nr. 88/2008. Hafi viðkomandi verið úrskurðaður í farbann eigi við ákvæði 1. mgr. 5. gr. laga um vegabréf og reyni þá ekki á ákvæði 2. mgr. Að þessu virtu og að teknu tilliti til þess að almennt sé mönnum frjálst að fara úr landi, sbr. 3. mgr. 66. gr. stjórnarskrárinnar og 2. gr. samningsviðauka nr. 4 við samninginn um verndun mannréttinda og mannfrelsis um tiltekin önnur mannréttindi, sbr. lög um mannréttindasáttmála Evrópu, nr. 62/1994, þótti í frumvarpi til laga um nafnskírteini ekki tilefni til að taka sambærilegt ákvæði 2. mgr. 5. gr. laga um vegabréf í frumvarpið. Af sömu ástæðum og raktar eru í athugasemdum við 6. gr. frumvarps til laga um nafnskírteini þykir nú rétt að leggja til að 2. mgr. 5. gr. laganna verði felld brott. Ákvæði 1. mgr. 5. gr. stendur þó áfram óbreytt og er ætlað að ná yfir þau tilvik þar sem raunverulega er þörf á að synja umsækjanda um vegabréf um útgáfu þess. Lagt er til að í stað 2. mgr. 5. gr. laganna verði kveðið á um nauðsynlega heimild Þjóðskrár Íslands til að afla upplýsinga til að geta tekið ákvörðun skv. 1. mgr. 5. gr. líkt og gert er í 6. gr. laga

um nafnskrirteini. Er við það miðað, eins og þar, að í framkvæmd geti stofnunin gert vefkall í kerfi ríkislögreglustjóra og fengið jákvætt eða neikvætt svar við því hvort eitthvert skilyrði 1. mgr. eigi við.

Um 7. gr.

Lagt er til að lögfest verði heimild Þjóðskrár Íslands til að ákvarða skemmri gildistíma vegabréfa í tilteknum tilvikum, en þessi heimild hefur fram til þessa eingöngu verið í reglugerð um íslensk vegabréf. Einnig er lögð til sú breyting að stofnuninni verði heimilt að gefa vegabréf út til sama tíma og glatað vegabréf, þrátt fyrir að það verði að jafnaði gefið út með sama gildistíma. Er breytingin lögð til þar sem upp hafa komið mál þar sem einstaklingar hafa týnt vegabréfum ítrekað og rökstuddur grunur hefur verið um að vegabréf hafi gengið kaupum og sölum í slíkum tilvikum. Í skýrslu Evrópulögreglunnar frá 2021 kemur fram að við mat á áhættu vegna skipulagðrar og alvarlegrar glæpastarfsemi (e. Serious and Organized Crime Threat Assessment – SOCTA) greiði fölsuð skilríki, hvort sem þau eru grunnfölsuð, breytifölsuð eða raunveruleg skilríki sem fengin eru með sviksamlegum hætti, fyrir annars konar alvarlegum afbrotum, þ.m.t. öll afbrot sem ná yfir landamæri, svo sem smygl á fólki, mansal og smygl á fíkniefnum. Þykir því rétt að heimilt sé að stytta útgáfutíma í þessum tilvikum til að bregðast við mögulegri misnotkun.

Um 8. gr.

Lagt er til í a-lið að bætt verði við heimild fyrir Þjóðskrár Íslands til að afturkalla vegabréf ef það er ekki sótt innan sex mánaða frá útgáfu þess. Æskilegt er að einhver tímamörk séu til staðar fyrir umsækjanda til að sækja vegabréf sem gefið hefur verið út á hans nafni. Sex mánuðir eru ríflegur tími til að sækja vegabréf en sé það ekki gert innan þess tímamarks verður að draga þá ályktun að ekki sé lengur óskað vegabréfsins og því verði það afturkallað.

Þá er lagt til í b-lið að tekið verði upp sambærilegt ákvæði og er í 3. mgr. 9. gr. laga um nafnskrirteini þannig að lögð verði er skylda á handhafa vegabréfs að verða við kröfu Þjóðskrár Íslands um að afhenda vegabréf sem hefur verið afturkallað. Sé það ekki gert verði vegabréf skráð glatað. Er rétt að minna á í þessu sambandi að vegabréf er eign íslenska ríkisins þó það sé gefið út til handhafa þess og ber því að meðhöndla það á tilhlýðilegan hátt, þ.m.t. að skila því þegar þess er krafist.

Um 9. gr.

Ákvæðið er samhljóða 4. mgr. 10. gr. laga um nafnskrirteini og er lagt til að það verði tekið upp í lög um vegabréf til að efla öryggi við útgáfu skilríkja hér á landi. Ákvæðið mælir fyrir um að Þjóðskrár Íslands verði gert skylt að halda sérstaka og aðskilda skrá yfir númer vegabréfa og hvort þau eru í gildi eða ekki og veita almenningi aðgang að henni í því skyni að staðreyna gildi þeirra. Aðgangurinn skal vera með þeim hætti að eingöngu skal unnt að slá inn númer vegabréfs og fá annaðhvort jákvæða eða neikvæða svörun um gildi þess. Með þessari breytingu verður bæði hægt að fletta upp gildi vegabréfs og nafnskrirteinis við útgáfu annarra skilríkja, svo sem rafrænna skilríkja. Þetta fyrirkomulag þekkist víða í Evrópu og er til þess fallið að styrkja enn frekar öryggi við notkun persónuskilríkja sem og útgáfu annarra skilríkja. Leiðir þetta fyrirkomulag af sér að í allri starfsemi þar sem krafist er auðkenningar með gildum persónuskilríkjum verði unnt að fletta upp framvísuðum skilríkjum til að staðfesta gildi þeirra.

Um 10. gr.

Lagt er til að nýr málslíður bætist við 9. gr. laganna þess efnis að vegabréfi sem hefur eyðilagst skuli skilað til Þjóðskrár Íslands eða á afgreiðslustað. Er þá unnt að skrá upplýsingar um afdrif vegabréfa í vegabréfaskrá þegar í stað og koma í veg fyrir misnotkun þeirra. Ákvæðið er samhljóða 4. málsl. 8. gr. laga um nafnskírteini.

Um 11. gr.

Ákvæðið þarfnast ekki skýringar.

Um 12. gr.

Í samræmi við þær breytingar sem lagðar eru til í 2. gr. að Þjóðskrá Íslands verði útgefandi neyðarvegabréfa, eins og annarra vegabréfa, er lagt til að orðalagi reglugerðarheimildar í dlið 11. gr. laganna verði einnig breytt þannig að hún feli í sér heimild ráðherra til að mæla fyrir um framkvæmd við útgáfu neyðarvegabréfa. Breytingin á ekki að hafa áhrif á gildi þeirra ákvæða sem þegar er að finna um framkvæmdina í reglugerð um íslensk vegabréf.

Um 13. gr.

Ákvæðið þarfnast ekki skýringar.

Um 14. gr.

Ákvæðið þarfnast ekki skýringar.